

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

عنوان:

بررسی درگیری تحصیلی دانش آموزان سال سوم دبیرستان بر اساس ترجیح سبک تدریس آنان

استاد راهنما:

دکتر حسین جعفری ثانی

استاد مشاور:

دکتر حسین کارشکی

دانشجو:

فاطمه کردافشاری

زمستان ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم بہ:

ساحت مقدس امام رضا (ع)

,

ارمغانی برای ہمسرو و فرزند انم

کاظم، محمود علی (شریعت نیا)

پاس و ستایش، خداوندی را سراست که به واسطه‌ی ارسال رسل و ابلاغ کتب، دل‌های ریمیده را آرمیده ساخت و دست عنایتش به واژه‌ها رنگ بخشید. سلطه‌ی قدرت‌ش بر تمام آن چه چشمان می‌بینند و نمی‌بینند... و آن چه گوش‌های شنوند و نمی‌شنوند... و آن چه حواس درک می‌کنند و نمی‌کنند... از اعماق دیاناتا اوج آسمان‌ها... از درون کوچکترین موجود... تا ماورای طبیعت حشری در قدرت و اختیار اوست... و به راستی بهترین سلطان است.

بر خود وظیفه می‌دانم که از راهبانی‌ها و بهکاری‌های بی‌دریغ و صمیمانه جناب دکتر حسین جعفری ثانی، استاد و راهبانی ارجمندم که با دقت و وسع صدر و کشاده‌رویی، در مراحل تدوین این پایان‌نامه مرا مرهون ارشاد و راهبانی‌های خویش قرار دادند و از آقای دکتر حسین کارسگی، به عنوان استاد مشاور که با دقت نظر و نکته‌سنجی جهت غنی‌تر کردن این مجموعه مرا همراهی نمودند، پاس‌گزاری کنم.

و تقدیر بی‌پایان از تمام اساتید و عزیزانی که در راه کسب علم افتخار ساگردی در محضرشان نصیبم شد.

در پایان از اساتید بزرگ‌کواری که داوری این پایان‌نامه را بر عهده گرفتند تشکر می‌کنم.

چکیده

هدف این تحقیق بررسی رابطه‌ی بین سبک‌های ترجیحی تدریس با درگیری تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی سوم متوسطه بود. روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه‌ی آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان شهر گنبد که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ در رشته‌های علوم تجربی و علوم انسانی و ریاضی مشغول به تحصیل بوده‌اند، که تعداد آنان برابر ۲۵۱۰ بوده که از این تعداد ۱۳۲۰ نفر دختر و ۱۱۹۰ نفر پسر بوده‌اند. حجم نمونه در این تحقیق ۳۳۶ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران و مطابق با جدول مورگان برآورد گردید و نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای از جامعه‌ی آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ی سبک تدریس موسی‌پور (۱۳۷۷)، و پرسشنامه‌ی درگیری تحصیلی کریستیان (۲۰۰۶) بود. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌های پرسشنامه از نرم‌افزار Exel و SPSS استفاده شده است. یافته‌ها نشان داد بین سبک ترجیحی تدریس با درگیری تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی سوم متوسطه رابطه مثبت وجود دارد، دانش‌آموزان سبک تدریس فعال (دانش‌آموز محور) را ترجیح می‌دهند، میزان درگیری تحصیلی دانش‌آموزان از متوسط به بالا است، نمرات اکتسابی دانش‌آموزان دختر در سبک ترجیحی تدریس معلم محور و دانش‌آموز محور بالاتر از پسران بود و میزان درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر بیشتر بود.

واژگان کلیدی: تدریس، سبک تدریس، درگیری تحصیلی، شناخت، عاطفه.

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه

- ۱-۱: بیان مسأله ۲
- ۲-۱: اهداف پژوهش ۵
- ۱-۲-۱: هدف کلی ۵
- ۲-۲-۱: اهداف جزئی ۵
- ۳-۱: فرضیه‌ی پژوهش ۶
- ۴-۱: سوالات پژوهش ۶
- ۵-۱: تعاریف متغیرها ۶
- ۱-۵-۱: تعاریف نظری ۶
- ۲-۵-۱: تعاریف عملیاتی ۷

فصل دوم: پیشینه‌ی پژوهش

- ۱-۲: پیشینه‌ی پژوهش ۹
- ۱-۱-۲: درگیری تحصیلی ۹
- ۲-۱-۲: عناصر درگیری تحصیلی ۱۰
- ۳-۱-۲: درگیری شناختی ۱۰
- ۴-۱-۲: درگیری هیجانی ۱۱
- ۵-۱-۲: درگیری رفتاری ۱۱
- ۲-۲: عوامل مؤثر بر درگیری تحصیلی ۱۲
- ۱-۲-۲: عوامل خانوادگی ۱۲
- ۲-۲-۲: ساختار خانواده ۱۴
- ۳-۲-۲: درآمد خانواده ۱۵

- ۱۶-۲-۲: اشتغال والدین ۱۶
- ۱۶-۲-۲: فقدان والدین ۱۶
- ۱۷-۲-۲: مهاجرت ۱۷
- ۱۷-۲-۲: جمع بندی نقش خانواده ۱۷
- ۱۷-۲-۲: عوامل مدرسه‌ای ۱۷
- ۱۹-۲-۲: ادراک و نگرش دانش آموز به مدرسه ۱۹
- ۲۰-۲-۲: فضا و موقعیت یادگیری ۲۰
- ۲۰-۲-۲: ارتباط دانش آموز با معلم ۲۰
- ۲۱-۲-۲: نامتناسب بودن معلمان از نظر صلاحیت‌ها، شایستگی‌ها و تعداد ۲۱
- ۲۲-۲-۲: ارتباط با همکلاسی‌ها ۲۲
- ۲۲-۲-۲: جمع بندی مطالب مربوط به درگیری تحصیلی ۲۲
- ۲۳-۲-۲: دیدگاه انسان‌گرایانه ۲۳
- ۲۳-۲-۲: دیدگاه شناختی و تأکید بر نگرش دانش آموز ۲۳
- ۲۴-۲-۲: دیدگاه انگیزشی و تأثیر عوامل محیطی بر یادگیری ۲۴
- ۲۴-۲-۲: دانش آموز و یادگیری در نظام ساخت‌گرای ۲۴
- ۲۶-۲-۲: دیدگاه اسلامی در تعلیم و تربیت ۲۶
- ۲۷-۲-۲: جمع‌بندی دیدگاه‌ها ۲۷
- ۲۷-۲-۲: نگاهی به فرایند تدریس ۲۷
- ۲۸-۲-۲: تدریس یک مقوله‌ی فرهنگی ۲۸
- ۲۸-۲-۲: مفهوم تدریس ۲۸
- ۲۹-۱۱-۲: شاخص‌های تدریس مؤثر ۲۹
- ۳۰-۱۱-۲: عوامل موجود در تدریس مؤثر از نظر ریان ۳۰
- ۳۰-۱۱-۲: عوامل مربوط به نظرات فلاندر ۳۰
- ۳۱-۲-۲: سبک تدریس ۳۱
- ۳۳-۱۲-۲: تفاوت سبک تدریس با الگوی تدریس ۳۳

- ۳۴ ۲-۱۲-۲: سبک تدریس غیر فعال (معلم محور)
- ۳۵ ۳-۱۲-۲: برخی سبک‌های تدریس غیر فعال
- ۳۶ ۴-۱۲-۲: سبک تدریس فعال (دانش آموز محور)
- ۳۷ ۵-۱۲-۲: برخی سبک‌های تدریس فعال
- ۳۹ ۶-۱۲-۲: مقایسه روش‌های سنتی و نوین در فرایند یاددهی یادگیری
- ۴۰ ۱۳-۲: ترجیح‌ها و انتظارات دانش آموز از تدریس
- ۴۲ ۱۴-۲: تأثیر شخصیت علمی معلم بر فرایند تدریس
- ۴۴ ۱۵-۲: جمع‌بندی از مطالب مربوط به تدریس و سبک تدریس
- ۴۴ ۱۶-۲: نقش برنامه‌ی درسی در به چالش کشاندن دانش آموز و درگیری تحصیلی
- ۴۶ ۱۷-۲: تحقیقات انجام شده در این زمینه
- ۵۲ ۱-۱۷-۲: نقد پژوهش‌های انجام شده
- ۵۳ ۲-۱۷-۲: جمع‌بندی و استنتاج از پیشینه

فصل سوم: روش پژوهش

- ۵۵ ۱-۳: روش تحقیق
- ۵۵ ۲-۳: جامعه‌ی آماری
- ۵۶ ۳-۳: حجم نمونه و روش نمونه‌گیری
- ۵۶ ۴-۳: ویژگی نمونه
- ۵۷ ۵-۳: ابزار گردآوری داده‌ها
- ۵۸ ۶-۳: روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

- ۶۰ ۱-۴: تحلیل توصیفی داده‌ها
- ۶۱ ۲-۴: تحلیل استنباطی داده‌ها
- ۶۸ ۳-۴: خلاصه یافته‌ها

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

مقدمه.....	۷۰
۱-۵: بحث یافته‌های تحقیق.....	۷۱
۲-۵: محدودیت‌ها.....	۷۶
۳-۵: پیشنهادات کاربردی.....	۷۶
۴-۵: پیشنهادات پژوهشی.....	۷۷
منابع فارسی.....	۷۹
منابع انگلیسی.....	۸۳

ضمائم

ضمیمه ۱

ضمیمه ۲

فهرست جداول

- جدول ۳-۱: توزیع فراوانی و درصد آزمودنی‌های پژوهش با توجه به متغیر جنسیت ۵۶
- جدول ۴-۱: شاخص‌های آماری گرایش مرکزی و پراکندگی متغیرهای پژوهش ۶۰
- جدول ۴-۲: نتیجه محاسبه ضریب همبستگی بین سبک ترجیحی (دانش آموز محور و معلم محور) و درگیری تحصیلی در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان گنبد ۶۱
- جدول ۴-۳: نتیجه تحلیل آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین اکتسابی آزمودنی‌ها با میانگین جامعه در متغیر سبک ترجیحی دانش‌آموز محور ۶۲
- جدول ۴-۴: نتیجه تحلیل آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین اکتسابی آزمودنی‌ها با میانگین جامعه در متغیر سبک ترجیحی معلم محور ۶۳
- جدول ۴-۵: نتیجه تحلیل آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین اکتسابی آزمودنی‌ها با میانگین جامعه در متغیر درگیری تحصیلی ۶۳
- جدول ۴-۶: میانگین و انحراف معیارهای سبک‌های ترجیحی تدریس به تفکیک جنسیت ۶۴
- جدول ۴-۷: نتیجه آزمون تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) برای مقایسه میانگین‌های اکتسابی دانش‌آموزان دختر و پسر در سبک ترجیحی تدریس ۶۴
- جدول ۴-۸: نتایج تحلیل واریانس یک متغیری برای مقایسه میانگین نمرات دانش‌آموزان دختر و پسر در سبک‌های مختلف تدریس ۶۵
- جدول ۴-۹: میانگین و انحراف معیارهای درگیری تحصیلی و زیر مقیاس‌های آن به تفکیک جنسیت ۶۶
- جدول ۴-۱۰: نتایج آزمون t در گروه‌های مستقل برای مقایسه میانگین‌های دانش‌آموزان دختر و پسر در متغیر درگیری تحصیلی ۶۶
- جدول ۴-۱۱: نتیجه آزمون تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) برای مقایسه میانگین‌های اکتسابی دانش‌آموزان دختر و پسر و متغیر درگیری تحصیلی و زیر مقیاس‌های آن ۶۷
- جدول ۴-۱۲: نتایج تحلیل واریانس یک متغیری برای مقایسه میانگین نمرات دانش‌آموزان دختر و پسر در متغیر درگیری تحصیلی و زیر مقیاس‌های آن ۶۷

فصل اوّل

مقدمه

۱-۱: بیان مسأله

بهبود و ارتقای کیفیت آموزش و وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان از اهداف هر نظام آموزش و پرورش است و این سیستم آموزشی مانند هر نظام دیگر ممکن است درگیر مشکلاتی شود که آن را از اهداف اصلی دور سازد و چه بسا که اساس و بنیان‌های آن را دستخوش تهدید کند. افت تحصیلی که نتیجه‌ی تأثیر عوامل مختلفی از جمله کاهش درگیری تحصیلی است یکی از مشکلات اصلی نظام‌های آموزشی در جهان امروز است و پیامد آن افزایش شمار افرادی است که از مشارکت سازنده و مؤثر در زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خود محروم می‌شوند و روز به روز از نظام آموزشی غربال می‌شوند و از جامعه به حاشیه رانده می‌شوند. هر ساله از این طریق تعداد زیادی از منابع و استعداد‌های بالقوه انسانی تلف می‌شود که آثار شوم و ناگواری در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر جای می‌گذارد. در مورد افت تحصیلی تعابیر و تعاریف متفاوتی ارائه شده که وجه مشترک همه آنها، ناتوانی و شکست در انجام و اتمام موفقیت‌آمیز دوره تحصیلات رسمی است (ملکی، ۱۳۷۹). برخی افت تحصیلی را شامل جنبه‌های مختلف شکست تحصیلی چون غیبت مکرر از مدرسه، ترک تحصیل قبل از موعد مقرر، تکرار پایه تحصیلی و کسب محفوظات به جای معلومات می‌دانند (نریمانی، ۱۳۷۷). عوامل مختلفی در افت تحصیلی سهیم هستند که این عوامل پیچیده و با یکدیگر در ارتباط هستند، در افراد مختلف تفاوت دارند، و در همه زمان‌ها تأثیر آنها یکسان نیست و هر چند علل افت تحصیلی به شمار می‌روند ولی خود می‌توانند معلول علل دیگری باشند. و از طرفی برای نشان دادن میزان تأثیر هر کدام باید مطالعات دقیق و علمی صورت بگیرد که نیاز به وقت و انرژی و هزینه زیادی دارد. جهت برطرف کردن این اشکال لازم است که عوامل ایجاد کننده آن را بشناسیم. بنابراین شناخت عوامل مؤثر در افت تحصیلی بهترین راه برای پیشگیری از آن می‌باشد. بسیار مشکل است درباره‌ی آنچه که نظام آموزشی در سطح وسیعی با آن درگیر است، بی‌تفاوت ماند. جامعه نیازمند رسیدگی به این مسأله است که دست اندرکاران تعلیم و تربیت چه مسئولیتی در قبال رفع این مشکل دارند؟

از مفاهیم اساسی در آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان مفهوم درگیری تحصیلی^۱ است. درگیری از نظر لغوی به معنای درگیر شدن در کاری است و معمولاً در مقابل بی‌میلی یا بی‌رغبتی^۲ در کاری تعریف می‌شود و به عنوان یک احساس تعلق و گرایش فرد به مشارکت در فعالیت‌های کلاس و از نتایج مهم مدرسه در کنار موفقیت‌های آموزشگاهی است (ویلیامز^۳، ۲۰۰۳) و می‌تواند شامل مشارکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه مانند ورزش، موسیقی، تئاتر و کار جمعی که به وسیله مدرسه سازمان‌دهی شده، باشد. درگیری تحصیلی هم‌چنین درگیر شدن در امر یادگیری و وظایف آموزشگاهی است (فریدریکس^۴ و همکاران، ۲۰۰۴).

^۱. school engagement

^۲. disaffection

^۳. William

^۴. Fridriks

کانل و ولبرن^۱ (۱۹۹۴) معتقدند که درگیری تحصیلی به راهبرد سازگاری دانش آموز، با سختی‌های ناشی از مدرسه اشاره می‌کند (مارکس^۲، ۲۰۰۰). دانش آموزان فاقد درگیری تحصیلی به مشارکت در فعالیت‌های کلاسی و کار گروهی رغبتی نشان نمی‌دهند و محیط کلاس برای آنان لذتی ندارد و موفقیت آنان در آموزش و یادگیری پایین است. چنین دانش آموزانی دچار افت تحصیلی می‌شوند و از ادامه‌ی تحصیل باز می‌مانند. دانش آموزان با درگیری تحصیلی پایین، احساس تعلق به محیط آموزش ندارند و غیبت‌های مکرر و گریز از مدرسه از نتایج آن است. عوامل بسیاری در قالب دو مجموعه‌ی خانوادگی (ساختار خانواده، درآمد خانواده، اشتغال والدین، مهاجرت) و آموزشگاهی (ادراک و نگرش دانش آموز به مدرسه، فضا و موقعیت یادگیری، تخصص معلم، نامتناسب بودن معلمان از نظر صلاحیت، شایستگی و تعداد با نیازهای برنامه، ارتباط دانش آموز با معلم و ارتباط با همکلاسی‌ها) بر درگیری تحصیلی تاثیرگذار است. باید در نظر داشت که مهارت‌های حرفه‌ای معلمان در امر یادگیری به عنوان یک عامل مدرسه‌ای در این خصوص حائز اهمیت است. معلمان به عنوان یکی از سه رکن اصلی آموزش، در کنار فراگیر و محتوای یادگیری نقش تعیین کننده‌ای را ایفا می‌کنند. معلم ورزیده و موفق کسی است که بتواند آموزش را به زندگی و احتیاجات دانش آموزان مربوط کند و رغبت ایشان را به یادگیری بر انگیزد (شعاری‌نژاد، ۱۳۷۰). در مدارس معمولاً تلاش بر این است که معلم آموخته‌ها و تجربیات خود را به دانش آموزان منتقل کند و بدیهی است که دانش، تخصص و شیوه‌ی انتقال مطالب، زمانی می‌تواند کارآیی داشته باشد که باعث افزایش درگیری دانش آموز و در نهایت کاهش افت تحصیلی شود. هر برنامه‌ی درسی وقتی جالب و دارای ارزش خواهد بود که بر اساس احتیاجات فردی و اجتماعی دانش آموزان تهیه و تنظیم شود. به زعم کنتی، معلمان فقط به کلاس نمی‌آیند، بلکه آنان همه تجربیات زندگی، اعتقادات و انتظاراتشان را برای یادگیرندگان به ارث می‌گذارند (کنتی^۳، ۱۹۹۰). ویژگی‌های شخصیتی معلمان تعیین کننده‌ی سبک مورد استفاده‌ی آنان است (بن تامس^۴، ۲۰۰۲) و از آنجایی که هر دانش آموز ویژگی‌های خاص خود را دارا است، ممکن است یک سبک و روش نیازهای همگان را بر آورده نسازد. جهت دستیابی به یادگیری مؤثر، مدرسان باید از سبک‌های متفاوت استفاده کنند (حقانی و همکاران، ۱۳۸۹). تاریخچه‌ی مطالعات نشان می‌دهد (عابدینی و همکاران، ۱۳۸۷؛ ریان و پینتریچ^۵، ۱۹۹۷؛ سیف، ۱۳۸۰؛ نیکو، ۱۳۸۲) که سبک تدریس معلم چه در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و چه در ایجاد انگیزه و رشد خلاقیت و درگیر ساختن او در فرایند یادگیری مؤثر است و این تأثیر با افزایش نرخ درگیری تحصیلی در به چالش کشاندن دانش آموز در مدرسه و موفقیت‌های آموزشگاهی وی آشکار می‌شود. لذا شناخت ویژگی‌ها و نیازهای دانش آموزان و به کارگیری شیوه‌های مناسب تدریس در جهت افزایش درگیری تحصیلی مؤثر خواهد بود تا در رفع

1. Conell & Wellborn

2. Marks

4. Conti

5. Ben tams

5. Rayon & Pint rich

مشکلات ناشی از افت تحصیلی و بررسی علل و عوامل این مشکل و ارائه راهکارهای مناسب کارآیی نظام آموزشی افزایش یابد. بدیهی است که از هر نظام آموزشی این انتظار وجود دارد که با فائق آمدن بر تنگناهای موجود، زمینه رشد استعدادها و خلاقیت‌های دانش‌آموزان را فراهم کند و بستری ایجاد نماید تا همه دانش‌آموزان در فرآیند توسعه جامعه مشارکت فعال و مؤثری داشته باشند. گزارش برنامه عمران سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۱ حاکی از آن است که نظام آموزشی ایران در جهت نیل به اهداف توسعه علمی - فرهنگی و انسانی خود موفقیت مورد انتظار را نداشته است (سلسیلی، ۱۳۸۴). اما نکته قابل تأمل در این است که تاکنون محققان در بررسی این پدیده عمدتاً و به طور سنتی عوامل ساختاری، همچون زمینه خانوادگی، فرهنگی، اقتصادی و شرایط محرومیت و فقر و همچنین عوامل فردی نظیر هوش، انگیزش، عزت نفس و خودپنداری را به عنوان عوامل تأثیرگذار مبنای قرار داده‌اند (توسلی، ۱۳۸۶). مطالعات انجام گرفته از جمله (سیف، ۱۳۸۰؛ استیک، ۱۳۸۰؛ کریستینا، ۲۰۰۶)، حاکی از این است که کاهش درگیری تحصیلی دانش‌آموزان و در نتیجه عدم موفقیت تحصیلی فقط نتیجه‌ی عوامل ذکر شده نیست بلکه عوامل مدرسه‌ای مانند ارتباط با همسالان، فضای فیزیکی و روانی حاکم بر مدرسه، ارتباط معلم - شاگرد و سبک تدریس معلمان را نیز می‌توان نام برد. در آموزش و پرورش نقش نیروی انسانی به خصوص معلم از مهمترین عوامل مؤثر بر رشد و توسعه‌ی کیفی و محتوایی تربیت به شمار می‌آید (معیری، ۱۳۷۱). پس ضرورت دارد که معلمان با توجه به ترجیح‌ها و نیازهای دانش‌آموزان و به کارگیری سبک‌های مختلف و متنوع و متناسب با نیازهای دانش‌آموزان زمینه را برای افزایش تعلق به مدرسه در آنان ایجاد کنند. لزوم مشارکت فراگیران به عنوان یک از ارکان آموزش برنامه ریزان آموزشی را بر آن می‌دارد تا در فرایند تدریس و انتقال معلومات به نیازها و ترجیحات فراگیر به عنوان یکی از عناصر اصلی در فرآیند یاددهی - یادگیری توجه ویژه داشته باشند، تا اندازه‌ای که برخی صاحب نظران حوزه‌ی آموزش سبک‌های یادگیری دانش‌آموز را با باورها، ترجیحات وی یکی می‌دانند. سبک‌های یادگیری مجموعه‌ای از باورها، ترجیح‌ها و رفتارهایی است که افراد با استفاده از آن‌ها در یک موقعیت معین به یادگیری می‌پردازند (هوهن^۳، ۱۹۹۵). به همین منظور تحقیق حاضر در صدد است تا به بررسی رابطه‌ی بین درگیری تحصیلی دانش‌آموزان با سبک‌های ترجیحی تدریس آنان بپردازد تا در صورت وجود رابطه به گسترش سبک تدریس مناسب و در نتیجه افزایش درگیری تحصیلی دانش‌آموزان کمک نماید. لذا این رابطه از چشم‌انداز تعلیم و تربیت و ابعاد آن و این که در فرایند یادگیری - یاددهی، معلم، دانش‌آموز و محتوا ارکان اصلی را تشکیل می‌دهند، حائز اهمیت است و با توجه به غفلت محققان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت نسبت به مطالعه ارتباط این دو متغیر و نتایج یافته‌های به دست آمده مبنی بر تأثیر عوامل مدرسه‌ای در به چالش کشاندن دانش‌آموزان و افزایش درگیری تحصیلی آنان ضرورت پرداختن به این درگیری را ایجاد می‌کند. موضوع استفاده از سبک‌های تدریس متناسب

1. Stupak

2. Cristiana

3. Hohen

با ترجیحات فراگیران و تأثیر آن بر درگیری تحصیلی دانش‌آموزان به منظور ارتقای پیشرفت تحصیلی و افزایش بهره‌وری و کارایی نظام آموزشی در سال‌های اخیر یکی از مهم‌ترین مباحث نظام آموزشی است. به عبارت دیگر در حال حاضر همه مسئولان نظام آموزشی درصدد ایجاد راه‌کارهایی جهت کاهش نرخ افت تحصیلی هستند و بسیاری از اولیاء و دانش‌آموزان با این معضل آموزشی درگیر هستند. جهت ارائه راه‌کارهای مناسب برای افزایش میزان درگیری تحصیلی و به تبع آن کاهش افت تحصیلی پرداختن به عوامل مؤثر بر آن را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد و سبک تدریس مناسب معلم به عنوان یک عامل مهم ضرورت این بحث را ایجاد می‌کند. لذا این پژوهش درصدد آن است تا با استفاده از روش‌های علمی برای دستیابی به نتایجی مطلوب و کاربردی با انجام تحقیق حاضر به این سؤال پاسخ گوید: آیا سبک تدریس متناسب با انتظارات دانش‌آموزان باعث افزایش درگیری تحصیلی آنان خواهد شد؟ و آیا می‌توان با به کارگیری سبک تدریس منطبق بر نیازهای دانش‌آموزان میزان درگیری تحصیلی آنان را افزایش و در نتیجه افت تحصیلی را کاهش داد؟ یافته‌های این پژوهش می‌تواند در راستای تغییر و تحولات آموزش و پرورش و در کلاس‌های درس هم به معلمان و هم به دانش‌آموزان و هم به دست‌اندرکاران مدارس کمک کند تا از طریق ارایه کمک‌های مناسب تدریس با شرایط دانش‌آموزان زمینه‌ی درگیری آنان را با برنامه‌های درسی بیشتر فراهم کنند. در این راستا اهدافی به شرح ذیل بیان می‌شود:

۱-۲ اهداف پژوهش

۱-۲-۱ هدف کلی: بررسی رابطه‌ی سبک‌های ترجیحی تدریس و درگیری‌های تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی سوم

دبیرستان

۱-۲-۲ اهداف جزئی: شناسایی انواع سبک‌های ترجیحی تدریس (فعال و غیرفعال) در دانش‌آموزان پایه‌ی سوم

دبیرستان

- شناسایی میزان درگیری تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی سوم دبیرستان

- مقایسه‌ی سبک‌های ترجیحی تدریس در دختران و پسران پایه‌ی سوم دبیرستان

- مقایسه‌ی درگیری تحصیلی دختران و پسران پایه‌ی سوم دبیرستان

۱-۳ فرضیه‌ی پژوهش

بین سبک‌های ترجیحی تدریس (دانش‌آموز محور و معلم محور) و درگیری تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت وجود دارد.

۱-۴ سوالات پژوهش

۱- آیا دانش‌آموزان سبک فعال تدریس (دانش‌آموز محور) را ترجیح می‌دهند؟

۲- وضعیت درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان چگونه است؟

۳- آیا سبک ترجیحی تدریس (معلم محور و دانش‌آموز محور) دانش‌آموزان دختر و پسر با هم متفاوت است؟

۴- آیا میزان درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر با همدیگر متفاوت است؟

۱-۵: تعاریف متغیرها

۱-۵-۱: تعاریف نظری

سبک تدریس: سبک تدریس به فعالیت هماهنگ و پیوسته‌ای اطلاق می‌گردد که معلمان در موقعیت تدریس خود در کلاس درس اتخاذ می‌کنند (مک کوی^۱، ۲۰۰۶). به زعم سالمن سبک تدریس شیوه، رویه و فرایندهای پذیرفته شده توسط معلم جهت رسیدن به اهداف کلاسی است (سالمن^۲، ۲۰۰۰).

درگیری تحصیلی: درگیری تحصیلی درگیر شدن در امر یادگیری و وظایف آموزشی توسط دانش‌آموز است (فریدریکس^۳ و همکاران، ۲۰۰۴). درگیری تحصیلی می‌تواند شامل مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مانند ورزش، موسیقی، تئاتر و کار جمعی که به وسیله مدرسه سازمان‌دهی شده باشد. کانل و ولبرن^۴ (۱۹۹۴) معتقدند که درگیری تحصیلی به راهبرد سازگاری دانش‌آموز، با رسیدن به درماندگی‌های ناشی از مدرسه اشاره می‌کند (مارکس^۵، ۲۰۰۰). دانش‌آموزان فاقد درگیری تحصیلی به مشارکت در فعالیت‌های کلاسی و کار گروهی رغبتی نشان نمی‌دهند و محیط کلاس برای آنان لذتی ندارد و موفقیت آنان در آموزش و یادگیری پایین است.

¹. McCoy

². Salmn

³. Fridriks

⁴. Connell & Wellborn

⁵. Marks

۱-۵-۲: تعاریف عملیاتی متغیرها

- منظور از سبک تدریس ترجیحی دانش‌آموز عبارت است از ادراک دانش‌آموز از تدریس مطالب که به صورت نمره از پرسشنامه‌ی مربوط کسب می‌کند.

- منظور از درگیری تحصیلی نمره‌ای است که دانش‌آموز از پرسشنامه‌ی مربوط کسب می‌کند. هر آزمودنی سه نمره‌ی خرده‌آزمون درگیری هیجانی، شناختی، رفتاری و یک نمره‌ی کلی درگیری تحصیلی خواهد داشت.

فصل دوّم

پیشینه پژوهش

یکی از ویژگی‌های هر پژوهش علمی حالت فزاینده‌گی آن است یعنی هر پژوهش باید براساس آخرین یافته‌های موجود در ارتباط با آن صورت پذیرد و پژوهشگر با آگاهی از فرضیه‌های موجود در این زمینه نظریه‌پردازی کند. با توجه به این اصل در این پژوهش سعی شده است از جدیدترین تحقیقات و نوشته‌های موجود استفاده شود. در این فصل موضوع و مفاهیم مرتبط، تاریخچه و تحقیقات انجام گرفته در داخل و خارج و سپس نقد و بررسی آنها ارائه شده است.

۲-۱: پیشینه پژوهش

۲-۱-۱: درگیری تحصیلی

یکی از مفاهیم اساسی در آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان مفهوم درگیری تحصیلی است. درگیری از نظر لغوی به معنای درگیر شدن در کاری است و معمولاً در مقابل بی‌میلی یا بی‌رغبتی در کاری تعریف می‌شود. درگیری تحصیلی به عنوان یک احساس تعلق و گرایش فرد به مشارکت در فعالیت‌های کلاس و از نتایج مهم مدرسه در کنار موفقیت‌های آموزشی است (ویلیامز^۱، ۲۰۰۳). درگیری تحصیلی می‌تواند شامل مشارکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه مانند ورزش، موسیقی، تئاتر و کار جمعی که به وسیله مدرسه سازمان‌دهی شده است، باشد. درگیری تحصیلی هم‌چنین درگیر شدن در امر یادگیری و وظایف آموزشی است (فریدریکس^۲ و همکاران، ۲۰۰۴). کانل و ولبرن (۱۹۹۴) معتقدند که درگیری تحصیلی به راهبرد سازگاری دانش‌آموز، با رسیدن به درماندگی‌های ناشی از مدرسه اشاره می‌کند (مارکس، ۲۰۰۰). در تعریفی دیگر درگیری تحصیلی بیانگر ورود فعال فرد در یک تکلیف یا فعالیت است. این سازه از سه جزء تشکیل می‌شود. جزء رفتاری که شامل متغیرهایی مانند رفتار مثبت، تلاش و مشارکت است. جزء شناختی که شامل متغیرهایی مانند خودتنظیمی، اهداف یادگیری، سرمایه‌گذاری در یادگیری و جزء عاطفی یا هیجانی که شامل متغیرهایی مانند علاقه، تعلق و نگرش مثبت درباره‌ی یادگیری است (جیمرسون، کمپز و گریف^۳، ۲۰۰۳). اگر سبک تدریس به کار رفته در کلاس پویا باشد و به نیازها و ترجیح‌های فراگیران توجه کند ضامن رضایت دانش‌آموزان از تدریس خواهد بود. به زعم گراشا^۴ (۱۹۹۶) سبک تدریس الگویی ویژه از عقاید و رفتارهایی است که مدرس ارائه می‌کند و نقش تسهیل‌کنندگی مدرسین در حائز اهمیت است. وی هدف اساسی این نقش را که متمرکز بر ترجیح‌ها و نیازهای دانش‌آموزان است را رشد استقلال عمل، ابتکار و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان می‌داند که به آنها اجازه‌ی تفکر خلاق را می‌دهد. در همین راستا بیان شده است که یک مدرس موفق مدرسی است که با رعایت اصول تدریس و هماهنگ نمودن سبک تدریسش با شیوه‌ی یادگیری و ترجیح‌های فراگیران در کسب حد اکثر یادگیری کمک کند

¹. William

². Fridriks

³. Jimerson, Campos & Greif

⁴. Grasha

(هیملیچ، نرلند^۱، ۲۰۰۲). در صورت توجه به ضرورت‌های یادگیری و ترجیح‌های یادگیری فراگیران، آن‌ها می‌توانند یادگیرندگان موفق‌تری باشند (کرازیچ^۲، ۱۹۸۹). برخی صاحب‌نظران حوزه‌ی تدریس توجه به ترجیح‌ها و نیازهای دانش‌آموزان را تا اندازه‌ای مهم می‌دانند که علت اصلی تناقض بین معلم و فراگیر را عدم تطابق مواد آموزشی با آن و عدم آگاهی معلمان از تنوع سبک‌های تدریس و شیوه‌ی به کارگیری آن می‌دانند (هاردن^۳ و همکاران، ۲۰۰۰؛ کری، ۲۰۰۲). لذا توجه به این ضرورت‌ها و آگاهی از تفاوت‌های فردی فراگیران و به کارگیری سبک‌های مناسب و متنوع تدریس می‌تواند به نحو مؤثر بر فرآیند یادگیری و آموزش تأثیر گذارد. لذا در یک برنامه درسی جامع و مناسب توجه به این ضرورت‌ها حائز اهمیت است. زیرا دانش‌آموز به عنوان یکی از ارکان آموزش در کنار محتوا و معلم جایگاه خاص و ویژه‌ی خود را دارد.

۲-۱-۲: عناصر درگیری تحصیلی

فرآیند درگیری تحصیلی در سه حیطه‌ی شناختی، هیجانی و رفتاری صورت می‌گیرد (مارکس، ۲۰۰۰). البته فریدریک همکاران (۲۰۰۴) اشاره می‌کنند که این تقسیم‌بندی صوری بوده و به جهت سهولت ارائه می‌شود و این سه حوزه یکدیگر جدا نبوده و به صورت کلّ یکپارچه عمل می‌کنند و ارتباط درونی و تنگاتنگ دارند و نمی‌توان اولویتی را برای هر کدام از آن‌ها در امر یادگیری قائل شد. در امر آموزش و یادگیری، یادگیرنده در هر سه حوزه فعال می‌شود. هم‌چنین هر یک از این سه حوزه علاوه بر ارتباط با یکدیگر با پیشرفت تحصیلی نیز ارتباط دارند.

۳-۱-۲: درگیری شناختی^۴

این مولفه شامل راهبردهای یادگیری و پردازش عمیق، نظیر بسط دهی و سازمان دهی مطالب و استفاده از تواناییهای فراشناختی هنگام مطالعه‌ی مطالب درسی است (عابدینی، ۱۳۸۷). درگیری شناختی به انواع فرآیندهای پردازش که دانش‌آموزان در یادگیری استفاده می‌کنند اشاره دارد (راویندران^۵ و همکاران، ۲۰۰۰). درگیری شناختی یک نشان روانشناختی در فرآیند یادگیری است و اساساً به عنوان انگیزه و کوشش مؤثر به کار برده می‌شود. فرآیندهای شناختی در روانشناسی، فرآیندهایی هستند که با دانش ارتباط دارند (اسفندآباد، محمودی، امامی، ۱۳۸۴). درگیری شناختی در واقع یک گرایش و تمایلی است که فراتر از نیاز ما است و میل به چالش مانند انعطاف در حل مسأله، تمایل به سخت کار کردن است که شامل کوشش‌های ذهنی در یادگیری و غلبه بر یک تکلیف و تسلط بر آن و در کل گرایش به آموختن است (فریدریک بنومفلد^۶، ۲۰۰۴). با افزایش درگیری شناختی انگیزه و تلاش برای یادگیری افزایش می‌یابد. میزان تلاش شناختی صرف شده شاخص مناسبی برای انگیزه است، چون بر مهارت یافتن یادگیرنده و احساس سودمندی بیشتر در وی

¹ Heimlich , Norland

² Kruzich

³ Harden

⁴ cognitive engagement

⁵ Rovindran

⁶ Fridrik Benomfeld